

ЖЕНИТЕ, МИРОТ И БЕЗБЕДНОСТА

Национален акциски план на

Република Македонија за имплементација на Резолуција на ОН 1325

Скопје, Декември 2012

Содржина

- 1. Вовед**
- 2. Општи цели на НАП**

3. **Временска рамка**
4. **Буџет за имплементација на НАП**
5. **Правна рамка и механизми за акција**
6. **Меѓународни обврски**
7. **Механизми за мониторинг и евалуација**
8. **Прилози**

Основни поими и терминологија

Методологија и пристап за изработка на НАП за жените, мирот и безбедноста

Вовед

Родовите аспекти на мирот, безбедноста и конфликтите, е комплексен пристап кон проблематиката на жените и мажите кои влијаат врз или се погодени од насилство во конфликтите. Повеќенасочната улога на родот и особено улогата на жените во унапредувањето на мирот, одржувањето на безбедноста и справувањето со конфликтите, често пати е недоволно разбрана или е поедноставена.¹ Како резултат на се поочигледната и важна улога на жените во процесите на превенција на конфликтите, нивото на разрешување и во градењето на мирот, бројни анализи ги допираат релациите помеѓу жените и вооружените конфликти; улогата на жените и мажите во мировните процеси, во превенцијата и во разрешувањето на конфликтите.

Појдовна точка во објаснувањето на релацијата на родот и конфликтите, е, дека конфликтот негативно влијае врз мажите и жените и продуцира специфична нееднаквост, особено за жените, состојба која често пати е занемарена и недоволо разбрана. Родовата нерамноправност која е присутна и пред случување на вооружениот конфликт, со негово ескалирање, станува уште поизострена. Присуството на родови стереотипи придонесува за ваквата маргинализација. Родот, слично или подеднакво како и етницитетот, расата и религијата, претставува важна детерминанта

¹ Според податоците на UNIFEM (UNWOMEN) во 300 мировни договори склучени од 1989 година само 18 договори (кои покриваат 10 конфликти) споменуваат родово или сексуално насилство. Од 18 те договори 4 ги споменуваат овие форми на насилство и се појавуваат по 2005 година

на индивидуалниот или групниот идентитет.

Навраќајќи се на конфликтот како ситуација во која се идентификуваат различни потреби, интереси и различни перцепции за потребите и интересите, може да се заклучи дека родовата перспектива е важен елемент во креирањето, одржувањето и разрешувањето на конфликтите. Во практиката родовата перспектива се однесува на појавите во кои жените се во подредена ситуација во однос на мажите, што значајно влијае и врз сваќањето и анализата на длабоките причини за конфликтите.

Родово сензитивната анализа на конфликтите, создава можност да се смени улогата на родот во услови на конфликтна или пост-конфликтната ситуација, кои драстично влијаат врз односот помеѓу родовите. Родовите анализи на конфликтите укажуваат дека повеќе фактори влијаат врз насилното манифестирање на конфликтот и дека жените не се само пасивни набљудувачи или жртви во конфликтите, туку и дека дејствуваат преку различни активности, односно манифестираат различни интереси во рамките на конфликтот.

- Анализа на причините на конфликтот, преку утврдување на пристапот и контролата на материјалните и други ресурси, и во периодот на раната фаза на конфликтот;
- Анализа на ефектот на конфликтот, врз традиционалната улога на родот и идентитетот и;
- Планирање на родово-сензитивна политика за превенција, базирана на родово специфична проценка на ризици.

Според тоа, стратегиите за спречување/превенирање на конфликтите, претставуваат можност за активна и сеопфатна улога на жените во однос на промената на нивниот статус во општеството (активно учество во процесите за креирање политики и донесување одлуки) и прифаќање на норми кои ќе одат во прилог на потребите на жените во конфликтни и пост-конфликтни ситуации.

Интервенциите, како што се хуманитарната и развојната помош, хуманитарната интервенција, разоружувањето, демобилизацијата и реинтеграцијата, реформите на безбедносниот сектор и други стратегии за градење на мир, бараат да се преиспита релацијата/улогата на родот во услови на конфликт и во пост-конфликтна ситуација. Од тој аспект имплементацијата на ОН СБ Рез.1325, претставува значаен чекор во адресирањето на сложените прашања на поврзаноста на жените, мирот и безбедноста.

ОН СБ Рез.1325, генерално го препознава влијанието на вооружените конфликти врз жените, како и придонесот на жените во однос на безбедноста и реконсилацијата (помирувањето). Резолуцијата повукува на зголемено учество на жените во превенцијата и менаџирањето на конфликтите и ја потенцира потребата од родова перспектива при имплементацијата на мировните договори, разоружувањето, демобилизацијата и реинтеграцијата и при обука и тренинг на мировниците.

Целта на Рез.1325, е да се пристапи кон решавање на прашањата на жените и девојките поврзани со мирот и безбедноста и со тоа претставува прва резолуција донесена од страна на Советот за безбедност на ОН по прашањата на жените, мирот и безбедноста. Со резолуцијата се укажува, дека нивната исклученост од мировните процеси е спротивно на нивните права, односно дека нивното вклучување и воведувањето на родовата перспектива во процесот на донесување одлуки ќе придонесе кон напорите за одржлив мир.

ООН со донесувањето на Рез.1325 за жените, мирот и безбедноста во 2000 година, ги повика државите-членки да ја поддржат активната улога на жените во оваа сфера и да ги заштитат од

насилството. Рез.1325 ја потенцира важноста на улогата и учеството на жените во спречувањето и разрешувањето на конфликти, во мировните преговори, во мировните операции и мисии, во хуманитарните и активностите за градење на мирот.

Резолуцијата 1325 и последователните резолуции на Советот за безбедност на ОН (Рез. 1820, Рез. 1888 и 1889) претставуваат основа за државите и регионалните организации да иницираат и да се заложат за поефикасна политика за имплементација на принципите и одредбите од резолуциите.

Резолуцијата е основа за проширување на насоките за човековите права, особено човековите права на жените на меѓународно ниво и ги повикува државите и меѓународните институции да преземат чекори за нејзина имплементација.

Улогата на жените во сите сфери на македонското општество е значајна и важна. Нивната активна улога во креирањето и реализирањето на мировната и безбедносната политика на Република Македонија, е еден од важните аспекти на учеството на жените, кој ќе придонесе за донесување и реализација на родово свесна политика и подобрување на родовата нееднаквост во областа на мирот и безбедноста.

Воспоставувањето на родово свесна мировна и безбедносна политика произлегува од потребата да се одговори на предизвиците и ризиците кои ја подриваат положбата на жените или ја маргинализираат нивната улога во состојба на кризи и конфликти, пост-конфликтни состојби и во услови на градење на мирот.

Општи цели

Националниот акциски план на Република Македонија за реализација на Рез. 1325 на Обединетите нации за Жените, мирот и безбедноста, се подготвува како резултат на интересите и приоритетите на Република Македонија, за ефикасно и целосно да се придружи кон активностите на ОН, ЕУ, СЕ, ОБСЕ и НАТО на овој план.

Во соработка и со државите од регионот, Република Македонија ќе придонесува кон остварувањето, унапредувањето и заштитата на човековите права и правата на жените, кон зголемување на улогата и активното учество на жените, поврзана со мирот и безбедноста, зајакнувањето на човековата безбедност и создавањето на услови за развој и просперитет, намалувањето на родовата нееднаквост и елиминирање на условите кои придонесуваат за родова дискриминација.

Со НАП се дефинираат политиките, стратегиите, принципите, активностите, носителите, индикаторите, мониторингот и евалуацијата и финансиските импликации за реализирање на НАП.

Имплементацијата на НАП е примарна одговорност на Владата на Република Македонија и на сите институции дефинирани со Законот за еднакви можности на жените и мажите (2012). Министерството за труд и социјална политика и МНР, МВР, МО и ЦУК се клучни институции за имплементација на НАП. Во имплементацијата на НАП, ќе се вклучат експерти и претставници на граѓанскиот сектор.

Со цел, ефикасно да се пристапи кон имплементацијата на препораките од Рез.1325 за жените, мирот и безбедноста, МТСП иницира донесување на Национален план за акција за имплементација на Рез.1325 за жените, мирот и безбедноста кој има за цел:

- Зајакнување на родовата перспектива во формулирањето и имплементацијата на мировната, безбедносната и одбранбената политика (МБОП) на Република Македонија;
- Зајакнување на учеството и придонесот на жените во меѓународните, цивилните и воените мисии во кои учествува Република Македонија
- Спречување на насилството и заштита на правата на жените во услови на мир, конфликти и хуманитарни катастрофи

Со реализацијата на овие цели се очекува да се остварат следниве резултати:

- Поголема застапеност на жените во институциите на безбедносниот сектор и нивно учество во процесот за донесување на одлуки, со што ќе обезбеди родово сензитивна и поефикасна безбедносна политика на национален и меѓународен план;
- Вклучување на родово сензитивниот пристап при креирањето на безбедносна политика која ќе се базира и на интегриран пристап (како дел од секторските законски решенија), особено преку реформите на безбедносниот сектор; во полицијата; одбраната; кризниот менаџмент; цивилна заштита; интегрираното гранично управување;
- Зголемување на учеството на жените во политиката и активностите на Секретаријат за спроведување на Охридскиот договор во имплементација на Стратегијата за правична застапеност на заедниците, кои не претставуваат мнозинство и Акцискиот план, со што ќе се придонесе да се почитуваат и потребите на жените кои се засегнати со процесот на градење мир и превенција на конфликти;
- Золемена активност на националните и локалните институции за промовирање на значењето на Рез.1325 жените, мирот и безбедноста, особено преку комисиите за превенција и советите на општините и нивна соработка со граѓанскиот сектор, со што ќе се зголеми и јавната свест;
- Идентификување на приоритетните точки од Рез.1325, како краткорочни и долгорочни цели во рамките на НПА за РР и НПА за имплементација на Рез.1325 од страна на секоја институција;
- Идентификување на капацитетите (човечки и финансиски), на институциите од безбедносниот сектор за имплементација на Рез.1325;
- Создавање на единствен регистар за капацитети за учество во цивилни мисии (институционални и човечки) и утврдување на основните предуслови, компетенции, вештини и други критериуми за учество во меѓународни мисии од областа на МО и хуманитарни мисии;
- Утврдување на политика/стратегија; принципи, законска рамка и приоритети (согласно со меѓународното хуманитарно право) за учество во цивилни и воени мисии кои се дел од Стратегијата за превенција на конфликти, менаџирање на кризи или градење мир, имајќи ја предвид и Рез.1325;
- Партиципативен пристап (интерсекторски, меѓусекторски, национален, локален, меѓународен), во креирање на политиката и имплементацијата на Рез.1325;

Анализа на состојбите

Анализата на состојбите во однос на имплементацијата на Рез. 1325 во Република Македонија, е базирана на следниве документи:

- Статистичките показатели на Државниот завод за статистика во публикацијата „Жените и мажите во Република Македонија“ (петто издание-2011) во кое се презентирани податоци

за демографските карактеристики на жените и мажите и нивното учество во поделни области;

- Анализа на имплементацијата на Рез.1325 на ОН за жените мирот и безбедноста во Република Македонија - Идентификување на влезни точки за подготовка на Национален акциски план (UNWOMEN и МТСП 2011),
- Четвртиот и петтиот периодичен извештај по Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жената (2011) и други релевантни документи.
- Анализа на примарни и секундарни извори на податоци поврзани со состојбата во Република Македонија во однос на имплементацијата на Рез. 1325

Анализата на состојбите, покажува дека во Република Македонија во периодот од усвојувањето на Рез.1325 во 2001 година, особено внимание се посветува на родовиот концепт во домашната законска регулатива, на прашањата поврзани со дискриминација врз основа на пол и прашањата за еднакви можности на жените и мажите. Состојбите во однос на имплементацијата на меѓународните норми и стандарди на овој план, се презентирани во Четвртиот и петтиот периодичен извештај на Република Македонија по Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жената (2011). Имајќи предвид дека Рез. 1325 се повикува на одредбите од Пекиншката декларација, таа понатаму ги развива насоките за зајакнување на улогата на жените во однос на мирот и безбедноста, особено со:

- *Вклучување на жените во процесите за донесување на одлуки поврзани со мирот и безбедноста (член 1-4);*
- *Вградување на родова перспектива во операциите за зачувување на мирот и мисиите и да се обезбеди родо-сензитивен тренинг за персоналот кој учествува во мисиите (член 5-7);*
- *Вградување на родова перспектива при преговарање и имплементација на мировни договори (член 8);*
- *Заштита на правата на жените и девојчињата за време и по вооружени конфликти (член 9-15)*
- *Вклучување на родова перспектива во анализите, извештаите и процесите во рамките на ОН (член 16-17)*

Може да се констатира, дека дел од насоките и обврските кои произлегуваат од Рез.1325, се опфатени со досегашните активности на институциите (како што се намалување на разни форми на дискриминација, нелегална трговија со жени и деца, сексуална злоупотреба и експлоатација, семејно и други форми на насилство), во рамките на родовата политика. Сепак, делот од Рез. 1325, кој се однесува на улогата на жените во мирот и безбедноста, останува недоволно развиен во рамките на стратешките документи.

Анализата на досегашните активности на овој план, покажува дека е потребна дополнителна активност за сензибилизација на институциите, владиниот и граѓанскиот сектор и развивање на родо-сензитивна политика и во областа на мирот и безбедноста.

Законот за еднакви можности на мажите и жените (2012 година), ги утврдува прашањата од интерес за еднакви можности, вклучувајќи ги и одбраната и безбедноста (член 1 став 2). Според тоа институциите опфатени со овој член, во рамките на своите надлежности, треба да развијат соодветни активности за зголемено и ефикасно учество на жените.

Временска рамка

НАП ќе се реализира во период 2013-2015 година. За ефикасна имплементација, мониторинг и евалуација, ќе се подготват и едногодишни оперативни планови.

Буџет

Активностите предвидени со НАП, нема да предизвикаат финансиски импликации и ќе се реализираат во рамките на буџетите на институциите кои се одговорни за имплементација на истиот во периодот 2012-2015.

Правна рамка и механизми за акција

Република Македонија, како земја членка на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација, следејќи ја препораката 10 за дефинирање на директната и индиректната дискриминација, го донесе Законот за еднакви можности на мажите и жените (Службен Весник на РМ бр.66/6 од 29.5.2006), измените и дополнувањата на Законот (Службен весник бр.117 од 18.9.2008) и новиот Закон за еднакви можности на жените и мажите (Службен Весник на РМ бр. бр.6/2012 од 13.1.2012), со кој во член 3:

„се забранува дискриминација, вознемирување и сексуално вознемирување врз основа на пол во јавниот и приватниот сектор во областите на вработувањето и трудот, образованието, науката и спортот, социјалната сигурност, вклучувајќи го и подрачјето на социјалната заштита, пензиското и инвалидското осигурување, здравственото осигурување и здравствената заштита, правосудството и управата, домувањето, јавното информирање и медиумите, информатичко-комуникациските технологии, одбраната и безбедноста, членувањето и дејствувањето во синдикални организации, политички партии, здруженија и фондации, други организации засновани на членство, културата и други области определени со овој или друг закон.“

Еднаквите можности на жените и мажите во Република Македонија, се регулирани со Уставот, како највисок правен акт, но и во голем број на закони се внесени одредби со кои се забранува дискриминацијата врз основа на пол и одредби со кои се инкорпорира родовиот концепт во домашната законска регулатива.

Така со член 1 став 2 од Законот за еднакви можности на жените и мажите (Службен весник бр.6/2012, од 13.1.2012 година) се утврдуваат прашањата од интерес за еднакви можности, меѓу кои се одбраната и безбедноста.

- Закон за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на РМ, бр. 50 од 13.4.2010 година), кој стапи на сила на 1.1.2011;

-Закон за работните односи (Службен весник на РМ бр. 62/5, 106/8, 161/8, 114/09, 130/09, 50/10, 52/10, 124/10, 47/11, 11/12 и 39/12)

-Закон за извршување на санкции („Службен весник на РМ., бр. 3/97, 23/99);

-Закон за судовите („Службен весник на РМ,, бр. 36/95, 45/95 и 64/2003)

-Закон за заштита на правата на пациентите (Службен весник на Република Македонија бр.82/2008),

-Закон за социјална заштита (Службен весник на Република Македонија, бр.79/2009, 36/11 и 51/11),

-Закон за средно образование („Службен весник на РМ,, бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/2002, 40/2003, 42/2003 и 67/2004),

-Законот за високо образование („Службен весник на РМ,, бр. 64/2000 и 49/2003)

-Закон за политички партии („Службен весник на РМ,, бр. 76/2004),

-Стратегија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција во Република Македонија, 2006,

- Национален акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција во Република Македонија, 2006,

-Кривичен законик (Сл.Весник на РМ бр. 7/08), со кој се воведоа нови кривични дела: член 418 б „Криумчарење на мигранти” ,и член 418 в: „Организирање и поттикнување на извршување на кривичните дела трговија со луѓе и криумчарење на мигранти”.

-Национална стратегија за заштита од семејно насилство за периодот од 2008 до 2011 година. Во Стратегијата е предвидено учеството и улогата на 5 клучни сектори (и институциите во нивниот ресор) во третманот и заштитата на жртвите на семејно насилство, и тоа: МТСП, МОН, МВР, МЗ и МП, како и граѓанскиот сектор.

Меѓународни обврски

Република Македонија како активен меѓународен актер, се залага за имплементација на родовата перспектива во надворешната политика и политиката за национална безбедност и одбрана, преку зајакнување на активната улога на жените и остварувањето на родовата еднаквост.

Рамноправноста меѓу половите е една од темелните вредности на Уставниот поредок на Република Македонија кој се заснова на целосно признавање и промовирање на еднаквите можности на жените и мажите, како неизоставен предуслов за одржлив развој, уживање на човековите права и практикување на демократските вредности. Имплементацијата на препораките од Рез.1325, е поврзана со рамката воспоставена со CEDAW во којашто нееднаквоста се разбира како последица на дискриминација на жените. Насоките на Комитетот за имплементација на CEDAW ,бараат од државите во своите извештаите да се осврнат и на имплементацијата на Пекиншката платформа за акција, додека Рез.1325 во својата преамбула ја потенцира поврзаноста и приврзаноста кон стандардите воспоставени со Пекиншката декларација и Платформата за акција.

Меѓународното хуманитарно право (жневските конвенции и протоколи), меѓународното право за човековите права (како CEDAW) претставуваат рамка и содржат насоки за државите за

справувањето и заштита, додека CEDAW ги задолжува да се документираат инциденти од секаков вид на насилство врз жените.

Рез.1325, ги повикува сите страни во конфликт на целосно почитување на меѓународното право во однос на жените и девојките и да ги имаат предвид одредбите на Римскиот статут на Меѓународниот кривичен суд. Исто така, укажува да бидат преземени сите специјални мерки да се заштитат жените и девојчињата од родово и други форми на насилство во ситуации на конфликти.

- Женевски конвенции (1949) и дополнителни Протоколи (1977)
- Универзална декларација за правата на човекот; (1948)
- Декларација за заштита на жените и децата во кризи и вооружени конфликти (1974)
- Виенска Декларација (1993);
- Конвенција за статусот на бегалците; (1951) и Протокол (1967)
- Меѓународен договор за економските, социјалните и културните права; (1976)
- Меѓународен договор за граѓанските и политичките права; (1976)
- Римски статут на Меѓународниот кривичен суд; (1999)
- Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација на жените; (1979)
- Пекиншка декларација и платформа за акција; (1995)
- Резолуција на Советот за безбедност (UNSCR) 1325, “Жени, мир и безбедност” (2001), UNSCR 1820; 1888,
- Интензивирање на напорите за елиминација на сите форми на насилство врз жените (A/RES 61/143, 19 December 2006)
- Одлука на Министерскиот совет на ОБСЕ бр. 14/05 Жените во превенција на конфликти, управување со кризи и постконфликтна рехабилитација; и Одлука на министерскиот совет на ОБСЕ за усвојување акциски план на ОБСЕ за промоција на родовата рамноправност; (2005)
- Сеопфатен пристап на ЕУ за имплементација на Рез.1325 и 1820 за жените мирот и безбедноста, (2008)

Женските човекови права во услови на конфликти (предконфликтни состојби, вооружен конфликт или постконфликтна состојба), можат да бидат загрозувани со следниве облици на прекршување:

- Ограничување или губење на право на живот, слобода и безбедност; родово насилство; брутално, нехумано и понижувачко однесување (УДЧП член 3,5 и 12; Женевска конвенција-Дополнителен протокол, член 57 и 58; ICCPR чл. 6 (живот), Европска конвенција за човекови права чл. 8; UNSCR 1325, став 10, UNSCR 1820, UNSCR 1880 за жените, мирот и безбедноста; ОБСЕ документ од Виена 1989.; ОБСЕ докуменат од Париз 1990; ОБСЕ докуменат од Будимпешта 1994; Одлука VIII; ОБСЕ документ од Љубљана 2005; Одлука 15/05 ОБСЕ документ од Брисел; Одлука 14/06);
- Исклучување од донесување на одлуки и политичко учество, родова дискриминација, губење на пристап за учество (УДЧП член. 14; ICCPR член. 3 и 26; CEDAW член. 2 и 15; УДЧП член. 1, 2, 6, 7 и 21; UNSCR 1325, ставови: 1, 2, 4 и 15; Преамбула на Повелбата на ООН; ОБСЕ документ од Мадрид 1983; Принципи; ОБСЕ документ од Виена 1989; Принципи; ОБСЕ документ од Љубљана 2005; Одлука MC 14/05, ОБСЕ документ од Софија; Одлука MC 14/04);
- Ограничување на човековиот развој, ограничување или губење на право на здравје, губење пристап за средства за живот, губење пристап до социјални служби и социјална заштита, губење пристап до активности за создавање приход, губење пристап до информации (УДЧП член. 23 и 25; CRSR чл. 17 и 23; ICESCR чл. 6, 9 (социјална безбедност), 11 (животен стандард), 12 (физичко и психичко здравје), UNSCR 1325, пар. 8 и 9, ОБСЕ Виена 1989, ОБСЕ Бон 1990, ОБСЕ Париз 1990, ОБСЕ Истамбул 1999; пар. 5)

- Губење на слободата во социјалниот/сексуалниот живот (присилни бракови); повреда на репродуктивното здравје, ограничување или губење на право на приватност и семејство, присилна проституција (UDHR чл. 12 и 16; ICESCR чл. 10; ICCPR чл.15; ОБСЕ Мадрид 1983; ОБСЕ документ од Брисел 2006; Одлука 14/06).
- Ограничување или губење на право на имот; Присилна деложација;(УДЧП чл. 17; ECHR Протокол 1, чл. 1; CRSR чл. 21; ОБСЕ Бон 1990; ОБСЕ Копенхаген 1990; став 9.6; ОБСЕ Париз 1990);
- Недостаток од пристап до праведни судски процеси; Неказнување на родово насилство; Недостаток од правна надокнада, компензација; Недостаток од репарација за жени жртви (ICCPR чл. 3 и 14; UDHR чл. 8 и 10; Римски статут, чл. 21(3); Римски статут чл. 7(1)(г) CRSR чл. 16; UNSCR 1325, став 11; ОБСЕ Виена 1989; став 13.9; ОБСЕ Копенхаген 1990; ОБСЕ Љубљана 2005; Одлука 15/05; ОБСЕ Хелсинки 2008; Одлука 7/08)
- Ограничување на слобода на движење; Присилно раселување (UDHR чл. 13; CRSR чл. 26; ICCPR чл. 12; ОБСЕ документ од Хелсинки 1975; ОБСЕ документ од Виена 1989; став 20; ОБСЕ документ од Хелсинки 1992; став 40)
- Ропство; Неовластен притвар; Присилна работа; Присилно регрутирање во вооружени групи (ICCPR чл. 8; ОБСЕ документ од Виена 1989; став 23.1; ОБСЕ документ од Москва 1991; став 23.1; ОБСЕ документ од Порто 2002; ОБСЕ Мастрихт 2003; ОБСЕ документ од Брисел 2005; Одлука 14/06)²

Механизми за мониторинг и евалуација

Имплементацијата на НАП ќе ја координира и следи интерминистерска Работна група за следење на имплементацијата на НАП за Рез.1325 за ЖМБ (член 10 став 6,7,8,9 од Законот за еднакви можности на жените и мажите бр.6/2012), составена од претставници на релевантните министерства и експери од областа.

Известување

За реализираните активности МТСП ќе ја информира Владата на Република Македонија. Владата на Република Македонија ќе го информира Собранието и надлежните комисии за текот и реализацијата на НАП. Интерсекторската работна група и МТСП, ќе предложат публикување на материјали за информирање на јавноста, прирачници и други текстови соодветни за реализирање на НАП.

ПРИЛОГ 1:

Методологија и пристап за изработка на НАП за жените, мирот и безбедноста

² UDHR – Универзална декларација за правата на човекот; CRSR – Конвенција за статусот на бегалците; ICESCR – Меѓународен договор за економските, социјалните и културните права; ICCPR – Меѓународен договор за граѓанските и политичките права; CEDAW – Конвенција за елиминација на сите облици на дискриминација на жените; Римски статут на Меѓународниот кривичен суд; Резолуции на Советот за безбедност на ОН за жените, мирот и безбедноста.

Една од појдовните точки за утврдување на методологијата за подготовка на НАП, е Анализата за имплементираноста на Рез.1325 во Република Македонија на UN Women која врз основа на наодите во анализата ги посочува можните влезни точки и препораките за имплементација на активностите.

Работната група одржа пет средби за утврдување на основните насоки за подготовка на нацрт НАП. Членовите на работната група подготвија предлози на активности со кои соодветните министерства ќе се вклучат во НАП. Конечните предлози се составен дел на нацрт НАП, кој претставуваше основа за работилниците кои беа реализирани во текот на април-јуни 2012.

Втора појдовна точка е Проектот на МТСП со кој се предвидени активностите и капацитетите за реализација на 8 работилници, еден тренинг за Работната група за имплементација на НАП за Рез.1325, и тренинг за индикатори за Рез.1325.

Во текот на април, мај и јуни одржани се осумте работилници и пет средби на Работната група, на кои е дефинирана нацрт верзијата на НАП.

	носител	активности	Временска рамка	забелешки
1	Работна група за подготовка на НАП за Рез.1325	а)Разгледување на нацрт анализата за имплементација на Рез.1325 и досегашните активности/искуства на институциите во областа на ЖМБ	8.2.2012	- Утврдување на приоритети врз основа на Анализата на UN Women и досегашните активности и добри практики на институциите. Дефинирање на целите, опфатот и структурата на НАП;
		б)Предлог активности на институциите/носителите за реализација на Рез.1325;	15.2.2012	Дефинирање на секторски приоритети согласно со тековните активности и целите на НАП
		в) Утврдување на сектори и активности вклучени во НАП	22.2.2012	Утврдување на активности, носители, индикатори, мониторинг и евалуација
		г) Утврдување на нацрт на НАП за Рез.1325	15.3.2012	Разгледување и надградување на текстот на нацрт НАП за 1325
		д) Утврдување на финален нацрт за Рез.1325	29.3.2012	Сублимирање и вградување на забелешки и укажувања. Потврдување на финален нацрт текст
		д) Утврдување на финален предлог НАП	Октомври/ноември 2012	Вградување на насоки и забелешки од работилници и јавна дебата
2	МТСП	Реализација на локални работилници за нацрт НАП за Рез.1325	март/април 2012	Учесници
		Тетово		локални претставници(25) МТСП, МВР, ЦУК, ЦЗ,
		Струга		
		Битола		

		Струмица		МО, ЛС, НВО, Комисии за еднакви можности
		Штип		
		Куманово		
		Виница		
		Скопје-јавна дебата со МП	октомври 2012	Учесници: претставници на МТСП, МВР, ЦУК, ЦЗ, МО, ЛС, НВО, комисии за еднакви можности Парламентарна комисија
3		Воведен тренинг за Работна група и други институции	септември 2012 (2 дена)	Цели на НАП; Носители на активности; Потребни капацитети и способности;
4		Изработка на финален НАП	октомври/ноември 2012	Утврдување и вградување на елементи од работилници и јавна дебата во насока на зајакнување на НАП
5	UN Women	Обука за индикатори	септември 2012	

ПРИЛОГ 2:

Основни поими и терминологија

Пекиншка декларација и Платформа за акција

На Четвртата светска конференција за жената, организирана од ОН во Пекинг, НР Кина, во септември 1995, донесена е Декларација (позната како Пекиншка декларација) и Платформа за акција. Со прифаќањето на Пекиншката декларација и Платформата за акција, меѓународната заедница се обврза за подобрување на статусот на жените и зајакнување на нивната положба во јавниот и во приватниот живот. Земјите членки на ООН се обврзаа на имплементација на Платформата за акција која опфаќа области од посебен интерес за жените. Областите се однесуваат на жените и на сиромаштијата, образованието, жените и здравјето, насилството, жените во вооружените конфликти, жените и економијата, жените и моќта и учеството во процесите на донесување на одлуки, институционалните механизми за зајакнување на жените, жените и човековите права, жените и медиумите, жените и животната средина и грижата за женските деца.

Родова рамноправност

Родовата рамноправност значи праведност при постапувањето со мажите и со жените, во согласност со нивните лични потреби, праведност особено во врска со правата, придобивките, обврските и можностите. Родовата рамноправност е засегната со унапредување на личната, социјалната, културната, политичката и економската рамноправност за сите.

Родова еднаквост

Родовата еднаквост значи дека различните однесувања, аспирации, потреби на жените и мажите се почитувани, земени предвид, вреднувани и подеднакво потпомогнати. Тоа значи, дека нивните права, одговорности и можности, нема да зависат од тоа дали тие се родени како машки или како женски. Таа е заснована на принципите на човековите права и социјалната правда. Јасно е признато, дека родовата еднаквост и зајакнувањето на жените се суштински за упатување кон главната грижа на сиромаштијата и несигурноста и за достигнување на одржлив развој каде што во центарот на интерес е човекот.

Еднакви можности за жените и за мажите

Еднаквите можности за жените и мажите во едно општество, подразбираат отсуство на пречки за економско, политичко и социјално учество, врз основа на полот. Тоа значи промовирање на начелото за воведување на еднакво учество на жените и на мажите во сите области од јавниот и од приватниот сектор, еднаков статус, еднаков третман во остварувањето на сите права и во развојот на нивните индивидуални потенцијали, преку кои тие придонесуваат во општествениот развој и еднакви придобивки од резултатите произлезени од тој развој.

Родова перспектива

Родова перспектива е гледиште кон родовите разлики во секоја дадена политичка област/активност. Општо прифаќање на родовата перспектива во процесот на проценување на импликациите на секое планирано дејство врз жените и врз мажите, вклучувајќи го и законодавството, политиките или програмите во сите области и на сите нивоа. Тоа е стратегија за прашањата и за искуствата на жените и на мажите во настојувањето да станат интегрална димензија на дизајнирањето, спроведувањето, следењето и евалуацијата на политиките и програмите во сите политички, економски и општествени сфери, така што жените и мажите ќе имаат еднакви придобивки и еднакви можности. Крајна цел е да се постигне родова рамноправност.

Родова проценка на влијание

Под родова проценка на влијание се подразбира проценувањето на политичките предлози на различните влијанија врз мажите и жените, со намера да се идентификува дали дискриминаторските ефекти се неутрализирани и дали е спроведена родовата еднаквост.

Родова чувствителност

Родовата чувствителност ја подразбира способноста да се сфати и посочи постоењето на родовите разлики, проблеми и нееднаквости и тие да се вклучат во стратегии и акции за нивно надминување.

„Вклучување на родовата рамноправност во главните текови, политики и практики“ (gender mainstreaming) претставува интегрирање на родовата перспектива во секоја фаза на процесот на градење, донесување, спроведување, следење и евалуација на политики – притоа, имајќи го предвид промовирањето и унапредувањето на еднаквоста меѓу жените и мажите. Тоа значи, проценка на тоа како политиките влијаат врз животот и местото на жената и мажот и преземање одговорност тие да се адресираат со создавање простор за секого, од ниво на семејната заедница, до ниво на пошироката заедница; да придонесат во тој процес на градење заедничка и разбрана визија за постигнување на одржлив развој, притоа преточувајќи ги тие политики во

реалност. За да се постигне ова, неопходно е високо ниво на политичка волја, посветеност и разбирање низ сите структури и сфери во општеството.

Зајакнување

Зајакнувањето се однесува и на мажите и на жените и претставува колективен потфат кој вклучува и индивидуална промена и колективна акција. Зајакнување на жените, значи развивање на нивната способност колективно и индивидуално да преземат контрола над своите животи, да ги идентификуваат своите потреби, да ги одредат интересите кои им одговараат. Во повеќето случаи, зајакнувањето на жените бара трансформација на поделбата на трудот и општеството.

Балансирано учество на мажите и жените

Важен услов за рамноправност меѓу мажите и жените е поделба на позициите на моќ и одлучување (од 40 до 60 проценти од секој пол), меѓу мажите и жените во секоја јавна сфера од општествено-политичкиот живот.

Податоци класифицирани според пол

Податоците класифицирани според пол, се квантитативни статистички информации. Собирање и разделување на податоци според пол, со цел да се изврши компаративна/родова анализа.

Родов јаз

Јазот кој се јавува во која било област во општествениот живот меѓу жените и мажите и се однесува на учество, пристап, права, хонорари и придобивки.

Родово одговорни програми за разоружување, демобилизација и реинтеграција (Gender-responsive DDR programmes), се програми кои се планирани да имплементираат, мониторираат и евалуираат, врз основа на родово одговорна политика, да одговорат на различните потреби на жените и мажите, поранешни учесници во конфликт или негови поддржувачи.

Стратегиски родови потреби (Strategic gender needs) Долготрајни потреби, вообичаено не се однесуваат на материјални потреби, туку на структурни промени во општеството, во однос на статусот и рамноправноста на жените. Тоа вклучува законска рамка за еднакви права, избор при репродуктивата улога и учество во донесувањето на одлуки. Развојните институции и интервенциите, кои се однесуваат на стратегиските родови интереси, се фокусираат на фундаменталните прашања во однос на положбата на жените и родовата нееднаквост.

Насилство врз жените (Violence against women), е дефинирано со Резолуцијата на Генералното собрание во 1993 година и Декларацијата за елиминација на насилството врз жените, како “секој акт на родово насилство кој резултира или има голема веројатност дека ќе резултира во физичко, сексуално или психолошко страдање или повреда на жената, вклучувајќи и закани со ваков вид насилство, присила или повреда на слободата, како во јавниот, така и во приватниот живот“. Насилството врз жените, треба да се сфати како: а) Физичко, сексуално и психолошко насилство во рамките на семејството, вклучувајќи насилство и сексуална злоупотреба на девојчињата во семејството, силување во брак, обичаи на осакатување на гениталии, не-брачно насилство и насилство при експлоатација; б) Психичко, сексуално и психолошко насилство во заедница, вклучувајќи силување, сексуална злоупотреба, сексуално малтретирање и застрашување на работа, во образовни и други институции, трговија со жени и присилна проституција; в) Физичко, сексуално и психолошко насилство, спроведено или поддржано од државата, кога и да се случи.

Мир (Peace) Класичите гледишта за мирот се ограничуваат на сфаќањето на мирот како состојба во која нема војна помеѓу државите. Ова толкување во теоријата, е прифатено како “негативен мир“, односно како состојба во која отсутува директното насилство (пр. студена војна). Теориите

за мирот прават разлика помеѓу негативен и позитивен мир и кон мирот се однесуваат како кон универзална вредност и човеково право (право да се живее во мир). Позитивниот мир, претставува состојба во која покрај дирекното (вооружено) се надминуваат и “структурното“ и “културното“ насилство. Соред тоа, мирот се дефинира како состојба во која се почитуваат заедничките (универзални, демократски, традиционални, културни и др. вредности), а конфликтите се надминуваат со конструктивни (ненасилни) политики (натпревар и соработка), во рамки на утврдени и прифатени процедури за нивно решавање.

Конфликт (Conflict) Конфликтот е состојба во која две или повеќе страни имаат различни интереси, заземаат спротивставени позиции и употребуваат стратегии да ги остварат своите интереси. Тој претставува триаголник од спротивставеност, ставови и однесување. Притоа, спротивставеноста се однесува на основната конфликтна ситуација, која е резултат на вистинска или погрешно перцепираната спротивставеност на целите помеѓу страните во конфликтот. Оваа ситуација се опишува како последица на „несогласување помеѓу општествените вредности и социјалната структура“.

Вооружен конфликт (Armed conflict): овој концепт содржи пет елементи а) отворено насилство помеѓу страните, б) употреба на оружје, в) битка г) политички цели д) влада како актер барем на една страна учесник во конфликтот.

Колективно насилство (collective violence): подразбира дека употребата на насилство се применува од актери кои се, или себе си се перцепираат како дел од група со заедничка цел зад актот на насилство.

Разрешување на конфликти (Conflict resolution): е збир од мерки и активности кои се насочени кон: дескалација на конфликтното однесување, промена на ставовите на страните во конфликтот и кон трансформирање на односите или на судирот на интереси кои ја сочинуваат суштината на конфликтот. Галтунг, прави разлика помеѓу директното насилство (убиства), структурното насилство (луѓето умираат поради сиромаштија, глад) и културното насилство (различни начини на премолчување или оправдување на претходните форми на насилство).

Безбедност (Security): во објективна смисла, претставува отсуство на опасности за основните вредности, додека во субјективна смисла претставува отсуство на страв дека таквите вредности би биле загрозени. Безбедноста на државата содржи четири основни елементи: физичка безбедност, автономија, разој и владеење/власт. Концептот за безбедност се проширува од воена кон економска, политичка, социјална и еколошка безбедност, односно се продлабочува со човекова безбедност; национална безбедност; регионална/субрегионална и меѓународна/глобална безбедност.

Превенција (Prevention): примена на родова еднаквост во сите активности и стратегии за превенција на конфликти, развивање на ефикасни родово-сензитивни механизми и институции за навремено предупредување; јакнење на напорите да се спречи насилството врз жените, вклучувајќи разни форми на родово насилство, како и борба против неказнување на родово и сексуално насилство.

Партиципација (Participation): промовирање и поддршка на активно учество на жените во сите мировни процеси, како и нивно вклучување во формалното и неформалното одлучување на сите нивоа; јакнење на партнерството и вмрежување со локалните и меѓународните групи и организации за женски права; регрутирање и поставување жени на раководни позиции.

Заштита (Protection): зајакнување и проширување на напорите да се осигура безбедноста, физичкото и менталното здравје, благосостојбата, економската сигурност и/или самопочитта на

жените и девојчињата; да се промовираат и заштитат човековите права и примена на родова перспектива во правните и институционалните реформи.

Помош и опоравување (Relief and recovery): да се овозможи подеднаков пристап на жените до механизмите и услугите за дистрибуција на помош, вклучувајќи ги и оние кои се однесуваат на специфичните потреби на жените и девојчињата во сите активности за помош и опоравување.

Градење на мир (Peacebuilding): претставува долгорочен процес кој вклучува активности со кои се цели да се намалат тензиите, да се заврши или да се спречи/превенира насилството. Градење на мирот се презема пред, за време и по завршување на вооружениот конфликт, со цел да ги поддржи условите, ставовите и однесувањето кои тежнеат кон мирољубив развој. Активностите, помеѓу другото, вклучуваат: рано предупредување, медијација, кризен менаџмент, развојна соработка, иницијативи за заштита на човековите права и безбедносна политика која е сензитивна во однос на специфичностите на конфликтот. Градењето на мирот се реализира врз основа на концептот за човекова безбедност (Human security).

Спречување на конфликти (Conflict Prevention): спречувањето на конфликти се однесува на разновидни активности кои се преземаат за антиципирање и одвраќање од конфликт. Под спречување конфликти, се подразбира секој конструктивен пристап, кој ќе ги спречи внатрешните или меѓународните тензии и спорови да ескалираат во значително насилство и употреба на вооружени сили, да ги зајакнат способностите на потенцијаните актери во вооружен конфликт, да го разрешат спорот ненасилно, и постепено да ги редуцираат основните проблеми, кои продуцираат проблеми и спорови. Превенцијата на конфликти, се дели на две категории превенција: а) директна/операционална превенција - наменета за краткорочна превенција, вообичаено во услови на ескалација и потенцијален конфликт и б) структурна превенција - која се фокусира на долготрајни мерки кои треба да се насочат кон основните причини на конфликтот и кон факторите кои водат кон ескалација (во овој случај, вообичаено станува збор за развојна помош).

Човекова безбедност (Human Security): е концепт кој ги поврзува развојот и просперитет на човекот како средство да се постигне безбедноста. Според Извештајот на Програмата за развој на ОН, човековата безбедност има два аспекти: ослободување од стравот (freedom from fear) и ослободување од потребите (freedom from want). Овој Извештај од 1994 година, изврши најдиректно и широко влијание за промовирање на новиот концепт, поврзувајќи ја безбедноста експлицитно со развојот и просперитетот, како предуслов за одржлива безбедност и со остварувањето на човековите права.

Првиот аспект (ослободување од стравот) ја третира човековата безбедност во релација со вооруженото насилство и неговото спречување, како што тоа се елаборира во документот на ОН Одговорност за заштита (Responsibility to protect). Вториот аспект (ослободување на потребите) ја поврзува човековата безбедност со развојот, сиромаштијата, здравјето и природните катастрофи. Основните компоненти на концептот на човекова безбедност според Извештајот се: економската безбедност (проблемите поврзани со сиромаштијата); безбеден пристап кон храна; безбедност на здравјето (овозможување на пристап до здравствена заштита и заштита од болести); безбедност на животната средина; лична безбедност (проблемите поврзани со физичка безбедност од тортура, војна, криминални напади, семејно насилство, дрога, самоубиства, безбедност во сообраќајот); безбедност на заедницата (опстојување на традиционалната култура и етничките групи како и нивната физичка безбедност); политичка безбедност (освртување на граѓанските и политичките права и заштита од политички притисоци).

Родот и човековата безбедност (Gender and human security): човековата безбедност, како концепт цели кон зајакнување на жените преку процесот на образование, учество и пристап, со тоа што на родовата рамноправност се гледа како на предуслов за мирот, безбедноста и просперитет во општеството.

Зачувување на мирот (Peacekeeping): како концепт и инструмент произлегува од активноста на ОН да го одржи мирот, но не е составен дел на одредбите на Повелбата на ОН. Се сместува помеѓу глава VI и глава VII на Повелбата и е т.н. Глава 6,5 (Глава шест и половина) заради распонот на методите кои се употребуваат од страна на ОН, како што се мирно решавање на спорови и медијација и преговарање (Глава 6 од Повелбата на ОН) и акции кои вклучуваат санкции вклучувајќи и употреба на сила од страна на ОН, доколку Советот за безбедност констатира акт на прекршување на мирот (Глава 7 од Повелбата на ОН). Се разликуваат три генерации на зачувување на мирот: (прва генерација) традиционално зачувување на мирот, преку одржување на прекин на насилства и поддршка на преговори за разрешување на конфликтот (traditional peacekeeping); (втора генерација) мултидимензионално зачувување на мирот (multidimensional peacekeeping), при што мировниците го поддржуваат комплексното разрешување на конфликтот; (трета генерација) зачувување на мирот со „хуманитарен мандат“ (humanitarian intervention), кое се спроведува и тогаш кога непријателствата се уште траат.

Цивилен кризен менаџмент (Civilian Crisis Management): термин кој се употребува во ЕУ за да се опише не-воен кризен менаџмент во рамките на ЗБОП на ЕУ. Произлегува од Самитот во Хелсинки во 1999 година, како резултат на потребата да се воспостават механизми за координација за ЕУ и членките на ЕУ при справувањето со кризи. Европскиот совет во 2000 година, поставува четири приоритетни области на ЦКМ: полиција; владеење на правото; цивилна администрација; цивилна заштита.

Реформи на безбедносен сектор (Security Sector Reform): безбедносниот систем на една држава генерално може да се опише како збир на институции и други актери кои имаат улога во остварување на безбедноста на државата и нејзините граѓани. Овој систем, е поделен на повеќе сектори, кои имаат специфично значење и улога за безбедноста на државата: институции кои вршат надзор и управуваат со безбедноста (владата, парламентот, одбраната, полицијата, надворешни работи и советодавни тела); клучни безбедносни актери (вооружените сили, полицијата, жандармеријата, разузнавачките служби, граничната полиција, царината и локалните безбедносни сили); институциите за спроведување на законите Во институциите за правда, се вклучени оние под Министерството за правда: затворите, правосудството и судовите. Во РБС се третираат прашања поврзани со: демократска контрола и отчетност, одбранбени реформи, реформи на разузнавачките и безбедносни служби, интегрирано гранично управување, реформи на полицијата, реформи на правосудството, реформи на затворите, приватните безбедносни и воени компании, цивилното општество. Насоките на OECD DAC за РБС укажуваат дека има три поврзани прашања со кои државите треба да се соочат: (1) да се создаде јасна рамка од безбедносни институции, кои ќе ја поврзуваат безбедносната со развојната политика; (2) да се зајакне управувањето со безбедносните институции (security governance) и (3) да се изградат способни и професионални безбедносни сили кои ќе бидат одговорни пред цивилните институции. Се разликуваат три генерации реформи на безбедносниот сектор: (прва генерација) воспоставување на институции и утврдување на моќта која ќе им биде делегирана; (втора генерација) реформа на првата заради воспоставување на ефикасност и зајакнување на институциите и (трета генерација) поголема ефикасност на националните и соработка со меѓународните институции за справување со нови безбедносни предвици.